POPOVICS BAZIL

NÉHAI

MUNKÁCSI PÜSPÖK

SZENT PÉTER ÉS PÁL APOSTOLOKRÓL NEVEZETT TAPOLCZAI APÁT, A BÖLCSÉSZET TUDORA,

Ő CS. S APOSTOLI KIR. FELSÉGÉNEK VAL. BELSŐ T. TANÁCSOSA

Ő NAGYMÉLTÓSÁGÁNAK

LELKI ÜDVEÉRT

1864-dik évi december hó 1-jén az unghvári püspöki székes templomban bemutatott engesztelő szent miseáldozat alkalmával elmondott:

EGYHÁZI BESZÉD.

Kiadja: DANILOVICS JÁNOS munkácsi megyekormányi fogalmazó.

UNGVÁRTT.

NYOMATOTT JAEGER KÁROLY BETŰIVEL.

Ime én meghalok; de Isten veletek leszen.

Mózs. I. 49 r. 29. v.

Azért választottam k. h. a haldokló Jákobnak, József fiához intézett e bucsuszavait beszédem alapigéjeül mert két nagy gondolatot látok bennök kifejezve, melyeket a nagy Patriarcha, halálában, megható módon valósitott is! — Jákob oly erős volt a halállal szemben mint egykor a pusztában, hol az ismeretlen férfiu képében magával Istennel küzdött meg; s oly áhitatos, mint előbb Betelben hol álmában Istent látta, s e látomás megörökitésére, Isten iránti hálából a követ melyen aludt, olajjal kenvén meg, azt emlékjelül állitotta fel. Jákob halálelőtti nyugalmában több volt mint Bölcs, — ő Szent volt; — midőn pedig zokogó fiai előtt e szavakat mondá ki: „Isten veletek leszen; — Istentől kellett ihletve lennie, — mert Istennek jelenléte, s ótalmáról csak ő Maga, vagy Megbizottja adhat biztositást. Valóban a lélek nyugalma a test halálrángásai között, s egy oly örökség melylyel Istennek ótalma szál át az utódokra, oly magasztos két tárgy melyeket nem lehet eléggé, s a gyász napjaiban kell leginkább megszivlelnünk!

De aztán mi is illenék össze jobban e gyászünnepély jellemével, s czéljával mint halálról beszélni, midőn halottnak üljük emlékét, s beszélni Isten ótalmáról, miután éppen azért gyültünk össze hogy Előtte egy elhunyt Főpap lelki üdveért, könyörögjünk? Minden

halott egy eleven példa, melynek az élőket a halálra kell előkészitenie. A templom az egyházi gyészünnepélykor földfeletti katakombává változik át, s a halál árnyékával van megtelve, melyben az élők lelkei a halottak szellemeivel láthatlanul társalognak, — nem a legalkalomszerűbb e tehát ilyenkor a halálról s az élet és halál Uráról elmélkednünk? Éppen azért mert a bün megtanitott bennünket félni a haláltól szükség akkor főleg annak szemeibe néznünk midőn áldozatait siratjuk, hogy majdan mi is a halálharczot bátran megállhassuk. A hősök az ellenség szemei előtt teremnek s növekednek, s illik hogy minden keresztény hős is legyen egyszersmind. !

Van azonban még egy körülmény, mely szintén arra utalt: hogy e napon Jákobnak fennebb mondott szavaiból induljak ki. Én az ó szövetségi Pátriarcha, s a meghalt Főpap halála között hasonrészleteket látok. Csak egy párt fogok közülök kiemelni, melyek épen az előbb emlitett szent irási igékre vonatkoznak. Mindkettő csendesen mult ki, s a Főpap is mikép Jákob, nyugodt odaengedéssel várta a halált. „Én kész vagyok meghalni,“ — mondá nekem a megboldogult Főpap néhány nappal halála előtt — Istennek hála kibékültem már vele a gyónásban, s egyesültem vele a sz. áldozásban; mi várni valóm is van már nekem itt? — nagy isteni kegyelem huszonhét évig Püspöknek lenni; — s aztán én már 68 éves vagyok, mely kort nem sok ember ér el; látom hogy az idő itt van, s én szivesen megyek; csak hogy hallja, — tevé hozzá a szenvedő Atya — ha a fuldoklás rám jön igen nagy,- pokoli- kinokat kell kiállanom! Ime a meghalt Püspök is ugy volt mint a mennyei Főpap; félt a kinoktól de nem félt a haláltól! — És olyan volt az üdvözült Püspök végrendelkezése is minő volt Jákobé; Jákob egyedül azon földről intézked-

hetett mit csak igéretben birt Istentől; és Popovics Püspök is csak a Megye boldogabb jövőjét, melynek előkészitésén életében munkált, hagyhatta gyermekeinek örökségül. Isten volt az ő öröksége, s egyedül annak áldását, s vele mint hiszszük Istennek ótalmát hagyta ő reánk.

Nem fogtok tehát — remélem — k. h. megütközni azon: hogy az elhunyt Püspököt a sz. Patriarcha mellett annyiszor emlitem. Minden gyászbeszéd ugyis némi tekintetben szoborleleplezéshez hasonlit; — és a gyászszónok tiszte a meghalt életéről a fátyolt leemelni; — nem helyén van e tehát hogy én ezt egy szent férfiu megdicsőült szellemének fényében teszem? Minden leleplezésnek világosságban kell megtörténnie!

Én mondom mert láttam hogy a megboldogult Főpap nyugodt odaengedéssel várta haálát; és ti tudom hiszitek nekem hogy valóban hallottam mit imént mondtam el, s hisztek a Püspöknek hogy szivéből szólt, midőn a halál gondólatával vigasztalta magát hogy kinjait mérsékelje. A halállal szemben megszünik mert hasztalan minden tettetés! De én nem elégszem meg azzal hogy ti a képnek csak egyik oldalát lássátok. Ti láttátok Püspökünket a halálban, látnotok kell őt az életben is. És én Isten segélyével megkisértem ezt nektek lehetővé tenni. Ti aztán magatok itéljetek méltó volt e Popovics Püspök oly szép halálra, mint minővel kimult, s lehetett e neki is joga halála előtt Jákobként teljes léleknyugalommal felsóhajtani: „Ime én meghalok de Isten veletek leszen!“

Ti azt mindnyájan tudjátok k. h. de én érzem is egyuttal s pedig ma érzem leginkább, hogy az ember élete oly sürü fátyollal van lefedve, melyen egy halandónak szeme sem képes áthatni. Az emberi lélek bel-

seje egyedül a mindentudó Szellem előtt, mely a lélek-nek létet adott, áll teljes leplezetlenségében. Szerencsére azonban az ember lelkét egy kém kiséri; a test a lélek e kéme, mely őt folytonosan elárulja. Ha a szavak néha rászednek is, az arczvonások, s még inkább a tettek mindig hangosan beszélik el, mit a lélek elhallgat vagy eltitkol. Én nem igérhetem: hogy az arczkép mit Popovics Püspökről adni fogok tökéletes lesz; tudom hogy a puszta jóakarat kevés még arra: hogy ne tévedjünk; de össze fogom azt mindamellett fővonásaiban állitani, hogy lássátok, mit láttam én, s aztán itéljetek. Én kétségkivül tévedhetek, de elég, hogy hiszem azt mit mondani fogok. Engem a történet egyben-másban helyre fog igazithatni, de Isten ki a jó szándékot veszi első sorban számba, — remélem — nem fog tulkeményen megitélni. Miket elmondandó vagyok, vagy tények, vagy magánnézeteim, de melyek elmondott szavak, vagy véghezvitt tetteken alapulnak; tőletek függ elfogadni tőlem mit adhatok, vagy más meggyőződést keresni.!

Kezdjük tehát elől az életet melynek kora kialvása bennünket szomorusággal töltött el s még ma is gyászban tart!

A megboldogult Püspök k. h. ama ritka férfiak közé tartozott, kik — mikép a Fejedelmek — nagyok mihelyt megszületnek. Született Komjáthon Ugocsamegyében 1896. sept. 12. Atyja György helybeli lelkész azon régi istenfélő papi nemzedékhez tartozott melynek tagjai a háztartás, s egyéb életerkölcsök egyszerüsége mellett, mint népeiknek Elöljárói a keresztényi erényekben valóban elől jártak. Anyja Lengyel Mária a leggyöngédebb anyai szeretettel Istennek lángoló szeretetét egyesitette, s a hivő nép keresztényi nevelésében példája által, férjével osztozott. Komjáth helység több emeltebb dombon terül el, melyek mindenikéről a népes, és jólmüvelt Borzsovavölgyre láthatni be. Azon magaslatról különösen, melyen a paplak, áll 8 — 10 templomtorony tünik szembe, s e tornyok harang-

jainak mélabájos zenéje áhitotos érzelmeket kelt fel. Szüleinek példáján kivül talán éppen e szép tájkép hatásának köszönhetni hogy Püspökünknek, — mintha Istennek lett volna felajánlva mint egykor Sámuel, — már kisded korában legnagyobb öröme abban telt, ha templomban lehetett. Ő volt Atyjának legszorgalmasabb, s legájtatosabb hive a templomban, s egyuttal a községi Éneklész legbuzgóbb segédje;— a legszebb kezdet mely egy püspöki pályát megillethet. És ime ez volt az ő nagyságának első kiságárzása. A következmény tanuságot adott arról, hogy a gyermekben a valódi hivatás nyilatkozott; ő volt később mint Püspök megyéjének első Typikistája s egyszersmind papjainak mintaképe a külső isteni tisztelet végezésében;— komoly, ájtatos, kitartó, méltóságos, a csinnak rendnek lelke s őre, izlésteljes az ének s egyházszertartási mozdulatokban, valóban Istennek Felkentje s Helyettesekint tünt ő fel az oltár előtt,— valódi Főpap az őt könnyező áldozárok között!

A meghalt Püspök első iskolai képeztetését részint N. Károlyban, részint Mármaros-Szigeten nyerte. Annyi érdekest tudok csak róla e korból hogy tehetség, szorgalom, s jó viselet tekntetébien kitünt, társai között. Egyszer volt csak testileg megfenyitve, s mint mondják akkor is ártatlanul. A gyenge gyermek egyetlen jajszó nélkül állta ki a megnem érdemelt büntetést, s a kőszivü tanár, mert a gyermek sem nem sirt, sem nem vallott, másodszor is megverette. E részletet azért emlitem itt meg: hogy tudtunkra legyen mikép a meghalt Püspöknek gyenge korában mutatkoztak már jelei ama határozottságnak, sőt jellemkeménységnek mely később kormányát erőssé tette, de neki magának sok kellemetlenséget, s hátrányt okozott!

A Gymnásiumi felsőbb két osztályt Unghvártt végezte. Itt is neki jutott a vezérszerep osztályában. Az ifju egyszerre nőtt, s ért. Az élesebb szemüek már ekkor észre kezdték venni hogy az ifju Popovics magasabb pályára

van hivatva. A madárfiók tollasodni kezdett, s a leendő sast lehetett benne felismerni. Egy alkalommal midőn a megboldogult Püspök mint VI. oszt. tanuló leczkét mondott fel, a tanteremben gyenge zugás hallatszott, mire tanára Passics e szavakkal tette meg figyelmeztetését „rutheni attendite, iste erit vester Episcopus“ „oroszok figyeljetek, ez lesz a ti püspökötök.“ Meglehet ösztönszerü jóslat volt ez csak, de pontosan teljesedett be, mint egy látnoknak jövendőmondása. Annyi igaz hogy Passics tanár látni vélte már a Tiarát az ifju fején. Fájdalom! meghalt mielőtt tanitványát megkoronázva láthatta!

A bölcsészeti folyamot Pesten hallgatta az elhunyt Püspök. Szenvedélylyel kellett az akkori bölcsészeti tantárgyakkal foglalkoznia mert később dicséretesen állotta ki belőlök a szigorlatokat, és bölcsészeti tudorrá lett. Miért nem törekedett egyuttal a hittani tudorság koszoruja után is, melyet pesti jeles növendékpap létére szintén nem lett volna tulfárasztó elnyernie, nem tudni. Azt hitte talán már ekkor is hogy elég a tudós fő, tudós czim nélkül is. Annyi igaz hogy — mikép beszélik — néváláirásaiban a Bölcsészet-Tudori czimet sem használta soha, és igaz hogy ő tudori oklevél nélkül is kitünő hittudós volt!

Iskolai pályájának befejezése után nem sokára áldozárrá szenteltetvén fel, előbb szolyvai, utóbb pedig Már.-szigeti segédlelkészszé lett; alig mult el azonban két év s őt a megye egy időre elvesztette. Tarkovics Gergely az akkori eperjesi Püspök magához hivta volt őt el, és titkárává tette. Nem tudhattam ki e megyeváltoztatásnak valódi okát. Hire járt mintha itthon mellőzték volna. Meglehet. Néha a nagy ember is ugy jár mint a nagy kő, melyet a kőmüvesek félre dobnak hogy ne gyüljön meg vele bajok. Némelyek szemeiben éppen a legjelesebb tulajdonok a legnagyobb hibák. Az emberek között nem ugy van mint az oktalan állatok között; közöttünk a kicsiny üldözi a nagyot; és sokszor

a szunyog nyeli el az oroszlányt. Lehet hogy az elhunyt Püspök titkos belső ösztönnek engedett hogy megyénk határát átlépje de az való hogy e határ, — a Toplya folyó Varanónál — rá nézve Rubicon volt mert tulrajta dicsőség várt rá Eperjesen, mint egykor Caesarra Rómában. Popovics — mondhatni — segédlelkészből egyszerre Püspökké lett; — mert a test, s szellemben egyiránt elaggott Tarkovics helyet az eperjesi megyét majdnem egész tizenöt éven át ő kormányozta; a czim hiányzott csak, magát a püspöki hatalmat csaknem korlátlanul ő kezelte. Nem ismerem Eperjesmegye e korbeli történetének részleteit, de azt közönségesen állitják, hogy Popovics magas s felelőségterhes állását teljesen megbirta. Egy alkalommal Ocskay, kassai püspök tett az eperjesi püspöknél látogatást, s szétnézvén az irodában oda nyilatkozott: hogy ily rendezett püspöki irodát egész Magyarországon nem látott. Popovics nem csak teljes bizalmát birta Püspökének hanem főleg az agg Püspök végéveiben még tekintélylyel is birt előtte. Alig hihető de megtörtént mit mondani fogok. Egy irnok hordta volt be Popovics titkársága idejében a kész megyekormányi rendeleteket Tarkovicshoz aláirás végett, és minthogy az aláirás az öreg Püspök szemei, és kezének elgyengültsége miatt, főleg ha a csomag nagyobb volt hoszszabb időt vett igénybe; — az irnok többször vőn magának merészséget az asztal tulsó végén a rendeletek egy részét, az agg Püspök tört, és szabálytalan tollvonásait utánozva, — aláirással látni el, hogy korábban szabadulhasson; az öreg Püspök az ifju növendékpap e csinyjét egyszer észrevette, s ekkép szólt a megrémült irnokhoz: „jól van fiam jól; segits a szegény öregnek; de légy ovatos nehogy azt titkárom megtudja". Igaz hogy az elaggott püspök, ekkor már csaknem másodgyermek volt, de belőle a korábbi benyomások szóltak!

Az 1837-ki évben másodszor lett Popovics Püs-

pökké de most már a püspöki Tiara diszlett érdemkoszorus fején, és a püspöki hatalmat nem csupán kezelte többé, hanem birta is. A mennyei Főpap hét egész éven át hagyta árvána munkácsi megyét, hogy választott Felkentjelöltjének főpapi nevelését befejezze. Mert k. h. bár mi mindnyájan Istennek szent családjához tartozunk, a püspökök mindamellett mint Isten Helyettesei, és Egyházának jegyesei a földön, e család kiválóbb tagjai; ők az elsőszülöttek jogaival birnak; Isten még anyjuk méhében választja őket ki, és ő maga vezeti nevelésöket őrangyalai által, miglen felkenetnek. Korára nézve 41, áldozárságra 17, és kanonokságra egy éves volt Popovics midőn az ős munkácsi egyházmegye Püspökévé neveztetett ki. Hitelesnek mondja magát a hir melyből tudom: hogy Tarkovics Püspök felszólitatván annak idejében adna véleményt: ki lenne az üresedésben lévő munkácsi püspökségre a legméltóbb, az őt megkereső felsőbb helyre e nehány szóval válaszolt: „Az én titkárom, Popovics Bazilom kivül senkit sem ismerek a két megyében ki a munkácsi püspöki szék betöltésére alkalmatos lenne" Ime egy gyermekké lett kilenczven éves erőtlen aggastyánnak ajkaival fejezte ki a Szentlélek akaratát, s s földi hatalomnak meg kellett hajolnia a menyei hatalom intése előtt! E kinevezés váratlansága miatt renkivüli meglepetést idézett elő nálunk! Nem sokára azonban a dolgot mindenki igen természetesnek találta. Néhány nap elég volt arra: hogy a kétkedők, s elégületlenek győződnének meg arról, hogy a kormány érett, ügyes, s erős kezekben van. Az ifju pap, s a régi püspöki trón teljesen egybeillettek. Csak egy csekély' egyébkint jeles férfiakból álló töredék, nem láthatna azt be. Néha a legerősebb elmékre is mámor ül le, s elszédülnek. Az Isten ujjának sokszor sujtania kell hogy észrevegyük, midőn már sulyát érezzük. A megyei papság hason-

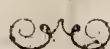
lithatlan többsége, mely megunta már a belharczokat s békére vágyott elégülten mondá: Dicsőség a magasságban Istennek; és békesség a földön a jó akaratu embereknek. (Luk. 2. 14.) És a várt béke megjött. Nem sokára az összes nyáj uj Pásztora köré gyülekezett. Az uj Püspököt lelkesedve hivták kis Bazilnak mert hitték, hogy egy másik Nagy Bazillá fog idővel szemeik előtt felnevekedni. — Egyházi megyénkben minden mozgásba jött ekkor mint folyadék melybe pezsgerővel biró vegyszert dobnak. Popovicsnak P. visszaérkezése nem csak uj korszaknak, hanem uj életnek is kezdete volt megyénkben, és ezen uj élet jótékony hatása már az első napokban átalános örömben nyilatkozott.

Egyébiránt nemcsak az egyháziak, a nemes Ungh, sőt a szomszéd vármegyék polgárain is, rang és valláskülönbség nélkül meglátszott a részvét öröme. A beigtatási ünnepély oly élénk, zajos és fényes volt, hogy talán nem is lenne szükséges többé ily alakban ismétlődnie. Ugy látszott azonban, mitha e kétezer éves vén város e napon különösen ki akart volna magáért és tul akart volna valamennyin tenni. Midőn az ujonnan beigtatott Püspök mint szegény tanuló időzött még benne — mikép egy alkalommal maga a Püspök mondá — a város külseje is igen szegényes, falusi kinézésü volt; alig volt benne öt-hat zsindelylyel fedett ház, a többi zsupfedél alatt álott; 20 év alatt azonban, mig Popovics Püspökké emelkedett, — a város is elhányta lassan magáról tépett foszlányait, kiegyengette vénsége ránczait, és ifjabb diszesebb, városias alakot öltött. A város törzsnépe szegény maradt ugyan odábbra is de annyit megtakarithatott, hogy nagy Vendégének visszaérkezésekor ünnepélyes külsőben jelenhetett meg!

És a meghalt Püspök hosszu hivataloskodása alatt nagy részben igazolta, sőt több tekintetben tul

is multa ama reményeket melyeket pályájához, ugy az egyházi férfiak, valamint a világi polgárok is hozzáfűztek. Dicsőséggel birta meg helyét mint Főpásztor, mert az irás tanácsa szerént „h i v é s o k o s s z o l g a v o l t (ő) k i t u r a h á z a n é p é n e k g o n d v i s e l ő j é v é r e n d e l t (Márk 24.45.) és egyuttal lelkiismeretesen töltötte be kötelességét mint honpolgár. Ő megosztotta hűségét Isten és Fejedelme között, és megosztotta munkás életét az Egyház, és Hazája között! Szükség kiemelnem nehány érdekesb mozzanatot ezen eseménygazdag életből, mert ezt beszédem czélja kivánja; de csak rövid vázvonásokban tehetem azt, mert nem lehet szándékom türelmeteket végkép kimeriteni.

A meghalt Püspöknek, mint egyházi Kormányzónak papjai, s népe biztató bizalmán kivül két nagy előnye volt, midőn a megyei kormányt kezébe vette. A nem rég elhunyt Csurgovics János székesegyházi Prépost, ki megelőzte Popovics Püspököt a halálban, közvetlen Elődje volt egyuttal kormányban is. Nem lehet kérdésbe vonni: hogy Popovics P. kormányraléptekor sok tenni, és sok javitani való volt még megyénkben, de a nagy munka mindamellett meg volt már kezdve. Csurgovics éles, és éber szellemmel birt, mely sokat látott, s birt erélyes akarattal, és hatalmas karral, melylyel az ur szöllőjében, a szükséghez képest szorgalommal, és sikerrel „g y o m l á l t, é s r o m b o l t, h o g y i s m é t p l á n t á l j o n, é s u j r a é p i t s e n". E foglalkozás közt lepte őt meg Popovicsnak Püspökké neveztetése. Sion örségének Parancsnokai felváltották egymást. És az uj Püspökre Csurgovics Helyetnöktől becses örökség szállott át. Csurgovicsnak csaknem mindent elölről kellett kezdenie; Püspökutódja már járt nyomokra, és megegyengetett utra lépett. Csurgovics faltörő gép volt, mely a megyében itt ott beférkezett többnemü viszszaélések gátfalán rést tört; Popovicsnak a roham

küzdelme maradt hátra; és ő bátran támadott, és győzött!

Egy másik előnye volt a meghalt Püspöknek 15 évi tapasztalása melyet Eperjesről hozott magával. Ez volt a becses hozomány mit idejövetelekor Egyházjegyesének nyujthatott. A leghivatottabb kormányzónak is sokszor kell tévednie mig a jó kormányzás titkaiban avatottá lesz. Az ügyes kormányférfiakat nem az elmélet, hanem az élet neveli. Popovicsnak nem kellett többé kisérleteken kezdenie, hogy csalódásokba ütközzék. Ő ott kezdett, a hol mások végeznek. És saját kitünő személyes tulajdonain kivül e két ok közrehatásának kell betudni: hogy keze munkáján mindjárt kormánya elején látszani kezdett az eredmény áldása. Ő vetett, és mi csakhamar arattunk. Jónás borostyánybokrát is Isten egy napon át növesztette meg, mely aztán a Látnoknak árnyékot adott!

Első gondjai közé tartozott a már előbb létezett megyei kegyes alapitványok szabályozása. Ő 40 ezernyi tőkét talált és közel 200 ezeret o. é. hagyott hátra. Megnyitotta továbbá a Pócsy püspök által tervezett papi fiárvák intézetét; az épület Pócsytól van, de az intézet tőkéjét Popovics teremtette. Megyénk szegény de áldozatkész papsága Főpásztorának egy intésére lehetővé tette, hogy a jótékony intézet rövid idő alatt (1840) életre támadjon, s virágozóvá legyen.

Az Ő nagy, s éber elméjében támadt a gondolat is: hogy a régi szük, s tulszerény külseju püspöki lak tágasabbá, és diszesebbé alakitassék át; Ő akarta és a nagyszerű uj épület nehány év alatt egészen saját költségén előállt. — És neki, saját példájának, s buzgalmának lehet nagyrészben köszönni, hogy a mi történt a központban megtörtént egyuttal szélesen kiterjedt megyénk minden vidékein is. Az uj püspöki lak homlokzatának szép feliratában*)

*) „Domine Deus Benedic Domine domui Servi tui“.

áldást kért a Főpap saját házára; s Isten többet adott neki — mikép egykor Salamonnak — mint mennyit kért. A Főpásztorrá árasztott isteni áldás, mint a sugarait szétlövellő nap szerteterjedt az összes megyére. Popovics kormányraléptekor alig volt 30 kőtemplom és mintegy ugyanannyi szilárd anyagokból épült lelkészlak, most van 234 kőtemplomunk és 222 kőből épült lelkészlakunk. Igaz hogy a meghalt Püspök, hogy a megkezdett költséges épületet befejezhesse kényszerülve volt jövő, egyébkint is szüken kimért jövedelmeinek rovására kölcsönt venni fel, miáltal önmaga vetett békókat adakozó kezeire, de az mindamellett nem akadályozta őt abban, hogy saját konyháján évenkint legaláb 12 tanulót ne élelmezne, hogy 1852-ik évben több hónapon át naponkint előbb 100, később pedig több mint 200 éhezőnek táplálékot ne adna, és hogy ne segitett legyen mind azokon, kik hozzá vagy megbizottjaihoz, mint nyilvános koldusok, vagy mint titkos nyomorultak, alamizsnáért járultak. Ő szegényül halt meg mert mig élt aránylag gazdag volt adakozásban a szegények iránt.

És ha szegényül halt is meg, de még életében, szellemi adományain kivül gazdag anyagi örökséget hagyott fiainak. Nemrég még igen gyengén voltak ellátva megyénk papjai; a hivő nép által fizetett csekély járulékokon kivül alig volt 30—40 frtnyi évi segélypénzök. Az üdvözült Püspök addig zörgetett az igazság ajtaján, mig végre megnyilt az, s megyénk papjai meg nyerték az 1848-ki évben az első tetemesebb pénzsegélyből álló papi illetéket. Az 1849. év azonban, a bibliai sovány tehenekként elnyelte azt mit az előbbi év szült. A papi illeték beállitatott; — s a Püspöknek ismét kérnie kellett; — s ő kért, s ismét meghallgatatott. Csaknem ugy járt mint ama földbirtokos kit a megvett birtokból kipereltek, s másodszor kellett azt megvennie. Az imádandó Isteni gondviselés titok-

teljes intézkedése volt az k. h. hogy megyénk a régóta sóvárogva várt ez utóbbi adományt is ugyanazon uralkodó felséges Ház kegyelmes kezeiből vegye, melynek egyik Őse a dicső, s örökké felejthetlen emlékü Fejedelemnő, — a Bacsinszky Püspökünk által itt e templomban a szegény orosz nép Anyjának nevezett, Mária Terezia, — e Megyét mely soká volt azelőtt Egyházmegye megyés Püspök nélkül 1773 önmagának adta vissza, s mely Háznak kell majdnem mindent köszönnünk, mivel jelenleg birunk!!

Tulhosszura kellene nyulni beszédemnek ha részletesen akarnám elsorolni mind azt mit tett, a meghalt Püspök a Tanitóképezde körül melynek épülelete alatta emelkedett fel s maga az intézet is alatta szerveztetett; — a Papnövelde körül mely közbenjárására nemcsak czélszerüen átalakitatott s kibővitetett, de melynek évi illetéke is a növekedő szükséghez képest, időközönkint többször felemeltetett; — mit tett a Főt. s nemes ős Káptalanunk körül melyet megmentett az irigyei által szándékba vett megcsonkitástól, kieszközölte jövedelmeinek megszaporitását, s kijárt részére diszjeleket, hogy a való érdem elismertetését annál szemlélhetőbbé tegye s a megye ifjabb erőire ezáltal is buzditóbban hasson; minő gyöngéd szeretetet mutatott továbbá megyénk papi nőárvái iránt, kiknek ápoltatathatása s neveltethetése tekintetéből 20 ezer fbólálló tőkét gyüjtött, sőt egy nemrég elhalt áldott lelkü paptestvérünk hagyománya utján házat is szerzett, s csak kora halála gátolta meg abban hogy az Intézetet meg nem nyithatta; minő előrelátást tanusitott végre mint szegény orosz népünk feje, s vezére, s minő gondosságot mint a megye összes gyermekeinek Atyja, midőn több mint 40 reményteljes világi orosz ifjut megyei segélyben részesitvén, nekik a különféle polgári pályákoni előhaladást lehetővő tette s ezáltal mint hiszszük, a magyarorosz népnek számarányhoz mért ér-

zelmiségnek alapját megvetette; — mindezeket részletezni, s kellőleg méltatni majdan megyénk e korszaka történetirójának feladata leend. Én csak anynyit jegyzek itt meg: hogy elhunyt Püspökünk számos, s nagy müvein könyeznie kellene majd utódjának, mint könnyezett egykor N. Sándor Atyjának Fülepnek győzedelmei felett, ha megyénkben annak elmaradottsága miatt, még mindig oly sok teendőnk nem volna!

Nekem Popovics P. polgári pályáját is csak futólag lehet érintenem. A politikai időjárás a nélkül is még mindig kissé borus arra hogy teljesen hü politicai jellemképet fessünk. Aztán erre nincs is nagy szükség; ti őt jobbára ismeritek mint polgárt, mert pályáját szemeitek előtt s veletek futotta meg. Ti tudjátok hogy a megye- és országgyüléseken a mérsékelt de szabadelvü párthoz tartozott, és egyuttal mint értelmes, s bátor fő kivivta az ellenzék becsülését anélkül, hogy a kormány bizalmát kellett volna eljátszania. Ő mint az Evangélium egyik fő hirnökéhez illett öszintén sőt hévvel szerette a szabadságot, de minthogy egyuttal a rendet tartotta a szabadság legfőbb biztositékának, ment volt annak kinövései és tulcsapongásaitól. Popovics Püspököt a gyászemlékü 1848. év helyén találta, és az 1849-ki év igazolta őt. A veszély mely őt 1849—1850 környezte, a tőle elválasztott gyermekeit szomorusággal töltötte el, de rajta mitsem változtatott. Maradt mi előbb volt. Őt a veszély és szenvedés még edzettebbé tették, s korával állambölcsesége is nőtt. Az 1861-iki évben a politicai dermedtséget nála is élénkség váltotta fel; távol volt azonban a hiu képzelem minden csalképeitől. Nála a remény nem tömörült át hitté. Mindamellett azonban egyenes s határozott volt akkor is mindenben mit mint polgár szólt és tett. Ő mérsékelt volt, és higgadt anélkül hogy a tettetést kellett volna segédül hivnia. Még a nemzetiségi mozgalmak sem

zaklathatták őt fel tulságokra. Neki nagy hivatása volt arra: hogy kétes, és meglepéssel járó esetekben magát hirtelen, és biztosan tájékozza. Sőt valószinü hogy a nemzetiségi mozgalmak felcsapkodó hullámai benne már kész meggyőződésre találtak: hogy rajta megtörjenek. Orosz volt anélkül, hogy megszünt volna magyar lenni. Popovics P. saját személyében szerencsésen oldotta meg ámaz országfontos s nehéz kérdést, hogy lehet Magyarországon a honpolgár, és egy nép fiának kötelességeit öszhangzásba hozni. Utjesenicsben hiba volt hogy — Feszler szerint — sokszor nem lehetett felismerni keresztény e ő vagy török; Popovicsnak ellenben fényoldala az, hogy nem lehetett rajta észrevenni magyar e vagy orosz; magyar e többé vagy orosz! Benne a két testvérnép szeretete, a szabadság és törvényesség szeretetében teljesen összefolyt, mikép az emberben a lélek, és test egy egyénné forr össze. Valóban, hogy a munkácsmegyei orosz nép a közelmult években elévülhetlen természeti jogait nyugodt mérsékeltséggel védte, az legnagyobb részben Püspöke egészséges nézeteinek, eszélyének, s tekintélyének számitható be; és Felséges Urunk és Királyunknak nemcsak főpásztori érdemei, hanem kétségkivül polgári erényei iránt is volt szándéka legmagasabb elismerését mutatni ki, midőn meghalt Püspökünket pár év előtt titkos Tanácsosainak diszsorába emelni kegyeskedett

E rövid rajzból is láthatjátok k. h. hogy az elhunyt Püspökben a polpár kiegészitette a Főpásztort. A ker. Egyház nem szokta minden egyes tagját hivőre s polgárra megosztani; ő gyermekeit az államnak is neveli hogy annál biztosabban nyerje őket meg Istennek. És Popovics Püspöknek erősen kellett erről meggyőződve lennie mert hosszu kormánya alatt e szellemben hatott és tett!

Még azonban én nem mondtam el mindent.

Az elhunyt Püspök kormányraléptekor tört utra lépett, és egyuttal gazdag tapasztalási készletet hozott ugyan ide magával; de mindezen előnyök nem tették volna őt nagygyá, ha egyszersmind ő maga is nem birt volna kitünő személyes tulajdonokkal. Rá nézve a kedvező körülmények csakis előnyök voltak, de nem voltak egyuttal szerencsés kormányának létfeltételei. Oly éles ész, és oly mély itélettel annyi olvasottság, és emberismerettel, oly vállalkozó de még is óvatos, határozott és egyszersmind kitartó jellemmel minővel Popovics Püspök birt sebesen törtetett volna ő át az első kisérleteken. Neki elég lett volna sastekintetével a megyei ügyek között pusztán körülnéznie, hogy teendőivel tisztában legyen. Én nem merem őt lángelmének nevezni; — ha a lángelme, — mint mondják — nem szenvedi meg a szabályszerüség nyügeit, ha zajos és áradozónak kell és ha képzelgőnek s bizarnak, lehet lennie, — ugy Popovics B. P. nem volt lángelme. — Ő komoly volt mint a hivatás, és pontos volt mint a természet; — pedánsá leendett, ha szerencsére kedélye nem eléggé élénk. Szavain, és különösen irományain, nem látszott meg az erős képzelő tehetség; — de meg volt bennök a magvas rövidség, a csin, a bevégzettség. Benne össze volt tömörödve a tüz, mit a lángelme izzó szikrákban szór ki. Tartsatok egyébként felőle bár mit; — én annyit hiszek állithatni: hogy a meghalt Püspök magas, domboru, s rendkivül széles homloka teljesen egészséges velőt fedett; eleven fekete szemeiből, melyek fényét a betegség nem, csak a halál jege volt képes megtörni, — éles, átható, szilárd szellem nézett ki; finom metszetü száján, s vékony ajkain, éber és biztos érzék, belső öszhang, a lélek derültsége, az erő öntudata volt észlelhető. Én mondom, de egy egész megye kész ismételni: hogy Popovics Bazil Püspök egy egész fejjel volt magasabb mindnyájunknál; — és ha-

nem is lett volna Püspök, kitünő szellemi tehetségeire nézve ugy is Első lett volna megyéjében!

És talán épen e szellemi tulnyomósága volt egyuttal annak oka: hogy őt egy bizonyos tekintetben balul itélték meg. Ő érezte erejét, s hatalmát, s az meg is látszott rajta; — ime ez volt miben némelyek megbotránykoztak. Meglehet hiba volt az, az emberben, de nem volt hiba az egyházi Kormányzóban. Popovics Pben minden leereszkedése, és közlékenysége mellett kétségkivül volt valami, mi a hozzá közeledőt távul tartotta. De tudjátok mi volt ez? ő szellemi erején kivül teljes öntudatával birt annak: hogy hatalma Istentöl van, s e belérzet ki is volt egyuttal arczán, s összes lényén nyomva. Mi van itt miben megütközzünk? Az ő megjelenése tekintélyes volt anélkül hogy szüksége lett volna magát erőtetnie. A hivatását felfogó s betöltő Püspöknek tekintélynimbusa magától képződik, mint a szentek fényköre! A megyés Püspök Atyja, de egyszersmind egyházi tekintetben korlátlan Ura is hiveinek. A mi Egyházunk különösen, Püspökeit még szent énekeiben is Despotáknak nevezi. A Püspök saját megyéjében az Isteni kegyelem letéteményese, s csatornája is egyszersmind. Szükség e tehát hogy tulbizalmas legyen midőn lehet komoly, anélkül hogy hideg, rátartó, visszataszitó lenne? A valódi szeretetnek nincs szüksége mindig arra, hogy zajosan nyilatkozzék. A komoly szelidség talán az egyedüli jelleg mely az Isten helyettesét méltólag megilleti. Popovics Püspöknek kétségkivül, nagy tekintélye volt papjai előtt, de ismét mondom ő azt nem kereste, és nem is élt vele vissza, sőt adott alkalommal fölhasználta azt a jóra. Egy pap egykor hizelgő asztalbeszédhez kezdett: a Püspök azzal szakitotta őt félbe: hogy tetteit birálni, majd a történet dolga lesz! Valóban nagy merészség kellett volna ahoz: hogy valaki e saját értékét teljesen is-

merő, s érző Főpap előtt hizelgésekre áradjon. Ő nem is szerette a hizelgőket, s egyuttal távul is tudta őket magától tartani, mint visszaüzi a fénytest a setétség rovarait..

Mikép fogta ő fel a viszonyt mely őt lelki gyermekeihez kötötte, arról ne külseje hanem szavai, tettei s élete tanuskodjanak. Nem volt pap, talán a legifjabbak igen ritka kivételével, kit ő le nem ültetett, s szegénysége daczára asztalához meg nem hivott volna valahányszor nála megjelentek. Ebédlője társalgó terem volt, melyben az egyébkint komoly Püspök közlékeny s bizalmas családatyává lett! Szerény ebédjeit nem az étkek hosszu sora, hanem a vendéglő Püspök kedélyessége nyujtotta gyakran hosszura.

Bámulni kellett továbbá azon kimerithetlen türelmet, melyet a kihallgatások alkalmával tanusitott. Másokat betegségre kinozták volna el a hosszu, gyakran unalmas vagy üres panaszok; rajta a békétlenségnek legcsekélyebb jelét sem lehetett észre venni. Mindenkinek ugy sem tehetett eleget, legaláb azzal ajándékozta meg tehát a czélt nem nyert kérelmezőket is hogy leereszkedő társalgását s vigasztalásait élvezhették. Különösen pedig a szegény köznép iránt látszott lenni legtöbb, mondhatni elfogult, rokonszenvvel; — A valódi nagyság jele! A szegények állanak legalantabb, hozzájok kell hát a nagyoknak legmélyebben lehajolniok. Óranegyedekig láttam őt néha beszélni lakjának folyosóján a szegény hivő néptől környezve; a Püspökök Fejedelme jutott ilyenkor eszembe a mint az őt körülálló szegényeknek oktatást vagy vigasztalást adott! Sőt ugy tetszett hogy még papjai között is azokhoz mutatkozott legkegyesebbnek kik a papi karban a köznépet képezték, az az a kik együgyüebbek, kevésbé tanultak vagy szegényebbek voltak.

Valóban ha volt Popovics Püspökben olyasmi is mi megütközésre adhatott egykor okot, fátyolt

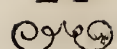
kellene most arra boritanunk hogy egyedül fényoldalait lássuk, s azokon épülhessünk. — Az ő Püspökségének czime volt csak az uralkodás maga a püspöki hivatalkodás ránézve terhes szolgálat volt csak. Miképp kath. Egyházunk Feje az összes Egyházban, ugy Popovics P. saját megyéjében valóban Isten szolgáinak szolgája volt, mert ő dolgozott közöttünk legtöbbet s érettünk dolgozott. Nem tudom természettől volt e eleme a munka, de ha nem, kötelességérzete azt azzá tette. Vasszorgalmát, s kitartását az irásban, s a megye egyéb ügyeinek vezetésében csak tehetségei multák felül. Ő egy élő gépnek látszott lenni, mely több embererővel dolgozott. Maga olvasott át minden beadványt, s sajátkezüleg látta azokat el hátirattal, melyeknél nemcsak a tartalom, hanem még az irás szép külidoma is bámulatot kelthetett. Ha a mostani megyekormányzás módja annyi irást nem tenne szükségessé, Popovics P. mint hajdan a sz. Atyák ivrétű müveket hagyhatott volna nekünk hátra! Fájdalom! a szék melyen irt végzetes volt rá nézve; rajta dolgozva kapta meg mellbaját mely legutóbbi betegségét halálossá tette, s széken ülve halt is meg. A meghalt Püspök irószéke hivatalkeresztje volt melyet odaadással sőt élvezettel viselt, s Isten megajándékozta őt azon dicsőséggel, hogy rajta halálrafeszitessék!

És ugyanazon éleselmüséggel tapintattal s kitüréssel találkozunk mi benne akkor is midőn a tanácsteremben elnöki székén ült; sőt itt talán még kevésbé kimerithetőnek látszott türelme. Nem ő beszélt legtöbbet, de ő hallott s látott legtöbbet. Feszült figyelmét melylyel a felolvasottakat, s tanácsnokainak beszédjeit hallgatta, semmi sem kerülhette ki; mély belátásának semmi sem álhatott ellen. Ő uralkodott itt is mint mindenütt hol megjelent. Néha órákig nyult a tanácskozás; ő egy két szót mondott, — s mindenkinek ugy tetszett mintha ezen egy-két szóban ma-

ga az igazság szólalt volna meg! Ő az itélőszéknél a jó Biró mindkét főkellékét egyesitette: tudott igazságos lenni, mert belátó volt; — és akart lenni igazságos, mert félte az Urat, és szerette az ő igazságát!

Egyet emlitek még meg mi jellemére szintén elég világos szint vet. Ő szerette a csint, s pontosságot, és meg is kivánta azt papjaitól, de ő maga nemcsak pontos, és csinteljes volt, a misézéstől le egész a legcsekélyebb öltönydarab megválasztása, s felöltéseig — hanem papjainak az önmérséklés, s öntagadásban is adott példát. Az ő étele, s itala ebédnél fél adagból állott, vacsorára alig evett valamit. A böjt nálunk korunk átalános elpuhultsága miatt egyike a legérezhetőbb terheknek; és ő nemcsak megtartotta az Egyház által megszabott valamennyi böjtöt hanem jó kedvvel is tartotta azokat meg. „A böjti étel egészségesebb a zsirosnál" szokta volt mondani; — bizonyosan nem csak a test, hanem a lélek egészségét is értette. Csak hosszú rábeszéléssel, és az is ritkán hathattak néha rá orvosai hogy betegségekor, kivételt tegyen. — És szintoly öntagadást mutatott ha bármily fárasztó egyházszertartást kellett végeznie. Többször vont magára sulyos megbetegedést azáltal, hogy a hosszu téli isteni tiszteletekben, mint Vezető részt vett; de az őt nem akadályozta abban, hogy magát a legközelebbi alkalommal ujra koczkáztassa. Halálos betegségét is egy széles esős napon tartott körmeneten kapta; meghült és öt hónapi szenvedés után meghalt! — Az ő huzamos püspöki pályája tövissel behintett keresztjáró ut volt, k. h. mely kora halálához vezette, hogy mint hiszszük, a halálból ismét életet adjon!

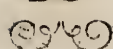
Érzem hogy kissé hosszú voltam, de erre szükség volt keresztény hallgatók, hogy nyugodt lélekkel kérdezhesselek meg benneteket: volt e a meghalt Püspök méltó arra hogy nyugodtan halljon

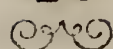
meg? Tudom hogy ti erre biztosan nem felelhettek; ezt csak Isten a vesék titkos redőinek vizsgálója tehetné csalhatlanul, — ki a halott felett megis tartotta már itéletét. De tegyük meg mi emberileg lehetséges hogy vigasztalódjunk, s tanuljunk. Ti ismeritek már a meghalt Püspök jellemét, tudjátok hogy ő eszes, tanult, komoly, mély itéletü, s öntagadó férfiu volt, hogy szerette az emberiséget, mert csüggedetlenül munkált érette, s szerette az Istent, mert szerette házának dicsőségét, s szolgálatában halt is meg — lehet e tehát feltenni, hogy egy ily férfiu zavarban volt, vagy áltatta magát avagy játékot üzhetett azokkal kik megtört szivvel s könnyezve állták körül halálos ágyát? Nem! midőn az elhunyt Püspök néhány nappal halála előtt mondá: én kész vagyok meghalni; én kibékültem Istennel, mondá azt mert valóban érezte! A lelkiismeret tévedhet de soha sem áltat; a halállal szemben pedig a lelkiismeret szava mindig magának Istennek szava!

Tudom hogy a meghalt Püspöknek, — mint minden embernek — voltak gyengéi is; sőt hozzáadom hogy e gyengeségek talán nagyok is voltak. A nagy embereknek rendesen hibáik is nagyok. Mennél fényesebb a test annál bántóbban ri le róla a folt. De hát nincs e már mód: hogy a hibák, és bünök szenynyes hüvelyéből már itt a földön kivetkezzünk. Isten szigorubb mint mi mert igazságos, de nem oly engesztelhetlen mint mi mert könyörületes! Nála az igazi bánat egyetlen sóhaja elég arra hogy a bünöknek egész tengere egy pillanat alatt száradjon fel! Sőt ő végtelen jóságában még alkalmas módot is nyujt: hogy magunkba szálhassunk. Szenvedést küld a testre hogy a test egészsége a lélekbe költözzék át. — Éppen azon mértékben a minőben gyengül, aszik vagy merevül a test, — épül, erősbödik, tisztul, s elevenedik a lélek. Minden sulyosabb szenvedés a halál hirnöke, mely a beteget a meny és pokol

közötti választással kinalja meg s üdvösen megrenditi. A szenvedés nemcsak büntetés, hanem kegyelem is. Igen, Isten képes ugyanegy időben s ugyanegy eszközzel sujtani, s áldani is egyszersmind. A szenvedés áldás mert bünbánatra vezet, s mert kevesbiti a bünök tulvilági büntetéseit. Valóban én azt hiszem k. h. hogy a meghalt Püspök öthavi kinszenvedése, Isten kegyelmének tisztitó tüze volt mely izzóvá tette a Püspök lelkét hogy hullatná el salakjait, s Isten lelkével, forrna össze. És a Püspök felfogta e szenvedés becsét mert nyugodtan türte azt. Csupán pár izben panaszkodott azon: hogy nem volt ember ki őt az emlitett egyházi körmenet alatt a kedvezőtlen időre figyelmeztette volna! e panasz azonban a szenvedés átmenő gyengesége volt csak, mely egyuttal a fájdalom nagyságára mutatott! Egy kiméletlen jóakarója azt találta volt neki egy izben mondani: hogy némelyek kedvvel várják halálát; ez rá nézve Brutus tőrdöfése volt; a szenvedő Főpap azonban megtőrten ugyan, de nyugodt szelidséggel jegyezte meg: jól tudom én azt; pedig meglátják: hogy csak olyan Püspökjök sem lesz a minő én voltam! A halál közeledésével bátorsága s nyugalma is nőtt. Még az utolsó perczben is, midőn az álmában látott püspöki koronájának földrehullásában, a már küszöbön álló halálnak képét láthatta — szeliden mosolygott! Valóban magasztos látvány, midőn egy ember ki sirva jön e világra, — mosolylyal válik tőle meg! Igaz mit sz. Ágoston mond — hogy „nem halhat meg az rosszul ki jól élt!“ de való viszont az is: hogy ki jól hal meg boldog életre kell egykor feltámadnia! Nekünk okunk van k. h. vigasztalódva megbizni Istennek végtelen könyörületességében: hogy a meghalt Püspök feloldoztatván Isten szolgája által a földön, fel van egyszersmind oldva a menyekben is!

Ideje azonban megválni már a halottól hogy mi élők kissé önmagunkkal is foglalkozzunk. A nagy Halott ugyis csak megelőzött bennünket; „minden embert érdekel Istennek ezen itélete“ mond az Irás (Bölt. Sirák 41. 5.) Visszásan jőne ki ha a méhek gazdag virágházból üresen térnének vissza sejtjeikbe. Az egyházi gyászbeszéd nem lehet pusztán életirás. Igaz hogy midőn mi Halottunk emlékét üljük egyutal a halál torát is üljük „de tanácsosabb a siralomnak hogy sem a lakadalomnak házába menni, — mond a Szent Lélek — mert amabban látjuk mi a vége minden embernek, és az élő az ő szivébe szálván a jövendőről gondolkodik„ (Pred. 7. 3.) — A méhek a fanyarizü virágból is az édes elemet sziják ki. A halál árnyéka k. h. az utat jelöli mely az örök világosságba vezet. A halálárnyék rétege itt, az ég boltozatával érintkezik. Igen! nekünk a haláltól kell megtanulnunk: mikép kell'en élnünk! Csodálatos, de igaz hogy Isten után — ki maga az élet, a halál bir legmeggyőzőbb ékesszólással. A Bölcs embernek egész élete a halál felőli elmélkedés. Ime Senecának a pogány Bölcsésznek ez egyszerü mondata egy nagy keresztény igazságnak magvát rejti magában; s csak ezen egyetlen magot ültessük át ma sziveinkbe k. h. és a Halottnak sirjáról a legértékesebb emléket fogjuk magunkkal haza vinni. Valóban semmi sem von el bennünket annyira a büntől mint a halálróli gyakori gondolkodás — mond Sz. Ágoston — és viszont semmi sem teszi ránk nézve annyira ártalmatlanná e kikerülhetlen s ádáz ellenségünket mint a bünöknek kerülése, — mondhatjuk mi. Mi minden bünkisértet legyőzésével a halál torkából egy egy mérges fulánkot szakitunk ki. És mi ezáltal csak a kölcsönt adjuk vissza. A halál is azt teszi testünkkel. mit lelkünknek kellene müvelnie a halállal. „Mi minden

nap meghalunk, — mond a már emlitett Bölcsész — mert minden nap egy egy rész válik le életünkből. Vegyünk tehát példát ellenségünktől, küzdjünk ellene folyvást, és küzdjünk hasonló fegyverrel; ejtsünk rajta mi is naponkint sebet; hogy ha majd megfogja is egykor ölni testünket, lelkünk élete mentve maradjon! E küzdelem még a halált megelőző szenvedések ellen is, melylyek néha metszőbbek magánál a halál fájdalmánál, meg fog bennünket edzeni. Ki lélekben ép, az a testi szenvedések alatt a vértanu hősiségével, mert a szent vértanuk kegyelmével bir. A bünös lelket erőszakkal vonszolja ki a halál testéből hogy az örök halálba taszitsa; a büntiszta lelket ellenben szeliden hivja ki porlakából, és elkiséri őt az uton, mely a boldog örökkévalóságba vezet. A halál, a bünös emberek e réme, a megtisztult lelkek rabszolgája! Tudjátok-e mennyit szenvedett a meghalt Püspök? ő maga mondá: hogy pokoli kinokat kell szenvednie; ő betegsége folytán, gyakori fuldoklásai közben többször halt meg, mert többször állott el teljesen lélekzete, és ismét feltámadt: hogy kinszenvedéseit elölről kezdje, s ismét meghaljon. Halála, mely f. é. okt. 19. történt meg, nem volt pusztán halál, hanem utolsó halála volt! És még is ő bátor és erős maradt mindvégig. Sőt ugy látszik: mintha az elhunyt Püspök, mikép hajdan hitünk szent vértanui hősi türelme által kifárasztotta volna a halált, mindamellett hogy az nemcsak könyörtelen hanem ügyetlen is volt, mert többször kellett sujtania mig ölhetett! Az utolsópercekben pedig még nyugodt mosolylyal is fogadta a végcsapást halálellenétől, mely immár barátjává ett!

Ime keresztény Testvéreim! Ti különösen kik a meghalt Püspökben Főpásztorotokat vesztettétek, nézzétek, és lássátok minő Atyát vesztettetek. Tanitott bennünket mig élt, s halálában is tanitást ha-

gyott. És e tanitás volt az ő végáldása. Rajtunk áll csak: hogy az bennünk gyümölcsözővé legyen. Kövessük példáját, és tanuljunk mi is elszántan halni meg. „A meghalásban — mond Seneca — nincs semmi dicsőség, de bátran meghalni dicső“ Ne feledjétek el azonban hogy az halhat meg csak bátran, kit előbb a kegyelem erőssé tett. A kegyelem a halálfélelemnek egyedüli ellenmérge. Igyekezzetek megszerezni, és megőrizni ez isteni talizmányt, és ne tartsatok aztán mitsem a meghalás félelme, szenvedései, s veszélyeitől. Küzdjetek a bün minden kisértései ellen; a bün is halál, s pedig vészesebb még a test halálánál, mert ez utóbbi a lelki halál zsoldjában áll. A bűnös kettős halállal mulik ki, az igazak ellenben csak átszenderülnek, hogy egykor örök életre ébredjenek.

De a meghalt Püspök k. T. nem csak tanitott; az ő felszentelt Jobbja által jött ránk egyuttal a kegyelem, hogy mi is Tanitókká lehettünk Istennek sz. Egyházában! — Ő legnagyobb jótevőnk is volt, mert neki köszönhetjük hogy Isten szolgái és titkainak sáfáraivá lehettünk. Igen kevés kivétellel megyénk valamennyi papjai vagy általa vétettek fel az oltár szolgálatába, vagy általa avattatlak fel áldozárokká, vagy legalább tőle nyerték jelenlegi javadalmaikat s méltóságaikat. Mi tehát hálára is vagyunk iránta kötelezve, mély, őszinte, tartós hálára. Őrizzük emlékét szivünben; — ő megérdemli hogy halála után is bennünk odábbéljen. Legyünk iránta kegyelettel; ki a meghalt Püspök iránt gyöngédtelen az az Élőt sem fogja megbecsülni. Kövessük őt a jóban hogy árvaságunkban is méltó fiai maradhassunk. — Mindenekfelett pedig imádkozzunk lelki üdveért, és kérjük Istent buzgón: helyezné Őt el ott hol szentei nyugosznak; — hiszen ha nem lenne is már szüksége könyörgésünkre, ugy is áldáskép fog az

rának visszaszállni, mint a felgőzölgő ködpára, mely mint harmat hull alá vissza a földre.

Felejtsetek el és bocsássatok meg szivből mindent, ha netalán valakinek közületek rövidséget kellett volna kormánya alatt szenvednie. A gyászlepel, mely porait fedi, fedje el a mult minden sérelmeit és fájdalmait. Oly emelkedett lélek, minő meghalt Püspökünkben élt, csak tévedésből, kényszerülve s mindig csak kinzó belharcz után okozhatott saját gyermekeinek fájdalmat. Ne legyünk birák saját ügyünkben. A halál, mely Püspökünket elnémitotta, vessen zárt a mi ajkainkra is. Több mint gyávaság — kegyetlenség volna, ha a fiu megtámadná atyját, midőn ez magát többé nem védheti. Az élők s halottak közötti harcz természetellenes s épp azért a természet Urának bosszujáért égre kiált! Hol maga Isten szólt már, ott az embernek el kell hallgatnia!

Kérjük inkább a helyett a mennyei Főpásztort, hogy mit meghalt Püspökünkben vesztettünk, azt Utódjában visszanyerjük. Valóban egy Isten szive szerinti Püspök oly nagy áldás a megyére, hogy az árvaság egész ideje alatt, a megye összes hiveinek szakadatlanul kellene eziránt Isten előtt esedezniök. De ez is egyszersmind minden mit tehetünk, a többi magának, s egyedül Istennek dolga. Isten a jogot jegyesekről gondoskodni Egyháza számára magának tartotta fenn. — Kiskoromtól mindig tetszett a monda, mely éppen a mi jámbor népünk ajkain él. Régen — szól a monda — püspökválasztás alkalmáral püspöki korona jelent meg a légkörön, s ott lebegett a választó papok s a hivő nép felett, s kinek aztán fejére szállt, az kiáltatott ki az illető Egyház Püspökévé. Ime az egyszerü nép mily megható s találó érzéki képbe öltöztette a szent irás azon nagy igazságát: h o g y a P ü s p ö k ö k e t a S z. l é l e k r e n d e l i, I s t e n a n y a s z e n t e g y h á z á n a k l e g e l t e t é s é r e (Ap. C I.20. 28.)

Higyünk mi is ezen igazságban oly erősen, mikép

hisz népünk, és éljünk, s hassunk egyszersmind e hitünk szerint, mert csak ezen esetben lehetünk meggyőződve: hogy ha Püspökatyánk meg is halt, nem maradunk árván mert Isten velünk leszen. Amen. †

